

С т а т ь и

Интерпретация и поэтика перевода

APIE BENDRAS RUSŲ LITERATŪROS KLASIKOS VERTIMO Į LIETUVIŲ KALBĄ TENDENCIJAS

Dagnė Beržaitė

Vilniaus universitetas

Straipsnyje aptariami bendri klasikinės rusų literatūros vertimų į lietuvių kalbą bruožai, tarp kurių išsiskiria akivaizdus vertėjų dėmesys poezijai, kai prozoje geriausiu atveju tenkinamasi vos po vieną kokio nors stambesnio epinio kūrinio vertimą, ir tai atliktą dažniausiai daugiau nei prieš pusę amžiaus. Apžvelgdama F. Dostojevskio vertimų istoriją straipsnio autorė teigia, kad lietuviškų rašytojo tekstų leidimų seka galėjo sąlygoti bendrą šio rusų rašytojo kūrybos recepciją Lietuvoje. Lygia greta straipsnyje pateikiama trumpa konkrečių, anksčiau nenagrinėtų lietuviškų Dostojevskio vertimų analizė, leidžianti daryti išvadas, kad seniai išversti svarbiausi rusų literatūros kūriniai šiandien jau nebeatitinka nei reikalavimų, kuriuos kelia literatūrinio vertimo specialistai, nei, svarbiausia, netenkina šiuolaikinio skaitytojo, kuriam rūpi ne tik knygoje papasakota istorija, bet ir savitas autoriaus stilius, ko dažniausiai ir pasigendama rusų klasikos vertimuose.

Raktažodžiai: literatūros vertimai, rusų literatūra, Dostojevskis, kūrybos recepcija, stilius.

Keywords: Literary translations, Russian Literature, Dostoevsky, Reception of Literature, Style.

Kartais atrodo, kad šiandien didesnis dėmesys skiriamas lietuvių autorių kūriniių vertimams į užsienio kalbas, nei atvirkščiai. Nors apsilankius knygynuose tokia nuomonė gali ir pasikeisti – naujausių laikų pasaulio literatūros tekstų juose apstu. Gal tik jų parinkimui ir vertimų kokybei galėtume kelti didesnius reikalavimus. Bet šiame straipsnyje neliesime šiuolaikinės literatūros klausimo. Ją leidžiantys pirmiausia siekia skaitytojus supažindinti su naujai parašytomis knygomis, sukurti pirmą įspūdį, intriguoti. Mus domina literatūros klasikos kūriniių vertimai. Kokia situacija susiklostė šitame literatūros lauke? Ar

mums pakanka to, kas jau išversta? Ar tenkina pasaulinės klasikos vertimų kokybė? Kaip tik apie tai ir norėtume pasikalbėti, remdamiesi keliais svarbesniais rusų literatūros klasikų vertimų pavyzdžiais.

Jau keletą metų iš eilės *Literatūroje ir mene* pasirodo nauji XX a. pradžios rusų poezijos vertimai, tarp jų klasikais tapusių Aleksandro Bloko, Marinos Cvetajevos ar Vladislavo Chodasevičiaus eilės. Kai kuriuos jų į lietuvių kalbą buvo išverstos tik dabar. Tai negali nedžiuginti. Tačiau ir nesigilinant galima pastebėti, kad pavyzdžiui, naujausias Andriaus Krivo atliktas Cvetajevos eilėraščio „Džiaugiuos, kad

sergate ne manimi...“ (Cvetajeva 2012) («Мне нравится, что вы больны не мною...») vertimas ritmo pojūčiu nusileidžia ankstesniam Ramutės Skučaitės variantui „Jūs niekad nesusirgsit manimi...“ (Cvetajeva 2012, 31). O ir naujai pasiūlyta to paties vertėjo Bloko eilių interpretacija¹ ypatingai nežavi: joje nebeliko netikėtų aliteracijų ir asonansų pagalba kuriamo išskirtinio Bloko muzikalumo, daugiaprasmiai poeto įvaizdžiai menkai atpažįstami, pati kalba skurdoka, o perdėtai tikslus vertimas neleidžia pajusti dramatiškos Bloko eilių nuotaikos². Pasidomėjus kitais Kriovo rusų poezijos vertimais atsiskleidė dar viena jų savybė – vieno poeto „braižas“

¹ Kaip teigiama viename straipsnyje, „net ir geriausias poezijos vertimas visada buvo ir liks interpretacija, todėl niekada nesukels identiško originalui įspūdžio, ir išversta versija visada liks ne iki galo aiški“ (Niknasab, Pishbin 2011).

² Pateikiame keletą pavyzdžių, iliustruojančių mūsų nuomonę apie naujus Bloko poezijos vertimus:

За городом вырос пустынный квартал
На почве болотной и зыбкой.
Там жили поэты, – и каждый встречал
Другого надменной улыбкой.

Už miesto išaugo kvartalas
Vietovėj niūrioj ir pelkėtoj.
Šypsniu išdidžiu pasitinka kitus
Ten apsigyvenę poetai.

Ночь, улица, фонарь, аптека,
Бессмысленный и тусклый свет.
Живи еще хоть четверть века –
Все будет так. Исхода нет.

Gatvelė, vaistinė, pakrantė,
Naktis, žibintas neryškus.
Gali dar antra tiek gyventi –
Nėr išeities. Kitaip nebus.

Умрешь – начнешь опять сначала,
И повторится все, как встарь:
Ночь, ледяная рябь канала,
Аптека, улица, фонарь.

Numirsi – prasidės iš naujo,
Pasikartos ir nepakis:
Kanalas krantines skalauja,
Žibintas, vaistinė, naktis.

lietuviškai, deja, nelabai kuo skiriasi nuo kitų *Sidabrinio amžiaus* rusų poetų rašymo manieros. Nors individualaus poeto stiliaus išryškėjimas – viena iš svarbesnių kiekvieno vertimo užduočių, kurią sąlygoja ne tik vertėjo meistriškumas, jo paties individualus stilius, poetinė klausa, bet ir (kas šiandien, rodos, neretai pamirštama) visapusiškas verčiamo kūrinio ir jo kūrimo konteksto išmanymas.

Kodėl skaitytojai į poezijos vertimus reaguoja jautriau, nei į prozas? Amerikiečių poetas Robert Frost pasiūlė neblogą atsakymą – pati poezija jau savaime yra tai, kas „pasiklysta vertime“ (“Poetry is what gets lost in translation”). Verčiant poeziją niekaip neišsiseksi be trijų kertinių dalykų: 1) kognityvinės prasmės perdavimo, sukuriama gramatinėmis priemonėmis tiksliai atkuriant faktinę informaciją, 2) komunikacinio lauko sukūrimo, kuriuo siekiama sudominti skaitytoją, 3) asociatyvinio aspekto, kurio pagalba recipiento kalba rekonstruojamos ir praplečiamos jam atpažįstamos prasmės (Sanchez 2009, 64). Minėtuose Bloko ar Cvetajevos vertimuose komunikacinis ir asociatyvinis aspektai galėtų būtų išvystyti ir geriau. Birutė Ciplijauskaitė, savo straipsnį „Poezija ir jos vertimas“ pradėdama mintimis apie poezijos ir prozos vertimų skirtumus, pabrėžia, kad poezijos „vertėjo užduotis pasirodo beveik dvigubai sunkesnė“ nei kitokių tekstų vertėjų vien jau todėl, kad verčiančiam poeziją tenka ypatinga užduotis – „perduoti pirmojo apreiškimo akimirka, sukuriant dirvą naujam apreiškimui“ (Ciplijauskaitė 2010, 109). Pagal įvykusį ar neįvykusį, akimirksniu pajuntamą apreiškimo aktą ir vertinama poezijos vertimų kokybė.

Šįkart lietuviškuose vertimuose nepra-kalbintos Bloko eilės, „žodžio ir kalbos są-

lytyje nepraturtinusios kitoje kalboje slypinčių niuansų“ (Ciplijauskaitė 2010, 115) paskatino pasidomėti, kas anksčiau yra vertęs Bloko poeziją. Pasirodo, dar 1980 m. buvo išleista Algimanto Baltakio išverstų Bloko eilių rinktinė *Lakštingalų sodas*, o jos įžanginiame straipsnyje „Aleksandro Bloko kelias į Lietuvą“ aprašyta visa jo lietuviškų vertimų istorija. Įdomu, kad pirmasis Bloko eilėraščio „Solveig“ vertimas pasirodė dar 1915 m., kurio autoriumi tapo tuo metu Peterburge studijavęs Balys Sruoga. Vėliau lietuviškai Blokas prabildavo tokių poetų-vertėjų, kaip Jurgis Baltrušaitis, Kostas Korsakas, Kazys Binkis, Vytautas Mačernis, Henrikas Radauskas, dėka. Ir šįkart pasitvirtino žinoma taisyklė – poeziją geriausiai verčia talentingiausi poetai (Hovhannisyan 2012).

Bet kokių atveju bandymas versti jau kitų išverstus tekstus – didelis iššūkis, šio darbo ne visada imasi net ir labiausiai patyrę vertėjai. Kaip teigia žymus vertėjas Viktoras Golyšėvas, „versdamas tai, kas jau išversta, tu manai, kad turi išversti geriau. Bet tai labai sąlyginis kriterijus. Nereikia manyti, kad išversi geriau už kitą, tai labai apsunkina procesą. Vertimas – ne sportas, kur aišku, kas kiek metrų prabėgo. Verti, kaip gali, o čia tokia užduotis – išversti geriau už kitą. Geriau neversti to, kas jau išversta“ (Гольшев 2016).

Versti ar ne anksčiau išverstą tekstą – tegul tai bus vertėjo pasirinkimas. Gal kam nors svarbus tas lenktyniavimo azartas. Tačiau galimybė susipažinti su dar vienu žinomo teksto variantu visada naudinga skaitytojui, nes leidžia labiau priartėti prie literatūros kūrinio, suvokti jo unikalumą, ypatingai jei negali perskaityti originalo kalba. Naujas žinomo teksto vertimas vysto ir pačią kalbą, jos pajautimą, skatina

kūrybingumą. Kita vertus, pakartotini senesnių tekstų vertimai atskleidžia dar vieną aspektą, ypatingai aktualų Lietuvoje – pokalbis apie naujus jau žinomų kūrinių vertimus padeda atsakyti į klausimus, ar mums pakanka klasikos vertimų, ar esantys atitinka vertimų normas, ir, apskritai, ar siekiamąją literatūrinio vertimo normą įmanoma apibūdinti.

Atrodo, kad į pastarąjį klausimą neatsakys ir didžiausi literatūrinio vertimo teoretikai. Šiandien daugelis linkę susitaikyti su tuo, kad, „klausimas, ar vertimo norma – tai abstrakti sąlyginė schema, ar nepasiekiamas teorinis idealas, ar kaip tik griežtų taisyklių laikymasis – buvo ir bus amžinas diskusijų objektas“ (Княжева 2015, 34). Sutariama tik dėl vieno – verčiantysis turėtų pirmiausia įvardinti konkrečius jo *istorinio laiko* vertimo tikslus, tarp kurių atsirastų vietos klausimams *ką* ir *kam* verti. Literatūros klasikos vertėjams jau seniai nebeužtenka perteikti turinį – jį ir taip visi žino. Naujaisi vertimai, pasak lingvisto ir vertėjo Dmitrijaus Dobrovolskio, turėtų siekti parodyti, *kaip* padarytas tekstas, ir tokiuose vertimuose turėtų jaustis vis didesnė pagarba tekstui (Добровольский 2015). Kita vertus, verčiančiam nederėtų pamiršti nenustojamai besivystančios recipiento kalbos, nes išverstas kūrinys, išsaugojęs savo autentiškumą, turėtų *harmoningai* pritaikti jį priimančioje šiuolaikinėje kultūroje. Vertėjui taip pat reikėtų verčiamą tekstą suderinti su kitais išverstais kūriniais – juose dažnai minimi tie patys kontekstai, realijos, vardai neturėtų likti neatpažinti. „Būtų idealu, pažymi Dobrovolskis, jei kiekviena karta turėtų savo svarbiausius klasikos vertimus. Pagaliau keičiasi ir pačios vertimų mados, į kurias atsižvelgdamas vertėjas pasirenka savo

strategijas ir taktikas. Kiekvienas vertėjas nusprendžia, kas jam svarbu, ką jis būtina nori išlaikyti tekste. O praradimai verčiant vis tiek neišvengiami“ (Добровольский 2015).

Taigi, pokalbio apie bendrus reikalavimus vertimams kontekste galima teigti, kad rusų poezijos situacija lietuviškų literatūros vertimų lauke atrodo dar visai patenkinamai. Ir visai ne todėl, kad naujausi jos vertėjai linkę atsižvelgti į literatūros bei vertimo specialistų nuomones. Poezijos vertimų padėtį gelbsti galimybė nors retkarčiais vieno eilėraščio vertimą palyginti su kitu. Situacija su proza ar dramaturgija žymiai blogesnė – ten dažniausiai nėra ką su kuo lyginti. Geriausi atveju turime tik vieną daugiau nei prieš pusšimtį amžiaus atliktą kokio nors stambesnio teksto vertimą.

Pabandykime atidžiau pažvelgti į Fiodoro Dostojevskio tekstų vertimus. Šitas rusų rašytojas tarp kitų į lietuvių kalbą išverstų rusų klasikų išsiskiria ne tik išverstų kūrinių gausa, bet ir tuo, kad net šešiolika jo mažosios prozos tekstų pirmą kartą į lietuvių kalbą buvo išversta tik XXI amžiuje (visų jų vertėja – Ramutė Rybelienė), o vienas reikšmingiausių jo *penkiaknygės* romanų – *Demonai* – Lietuvoje taip pat pasirodė tik nepriklausomybės laikais (1997 m., vertėjas Algimantas Antanavičius). Šiandien drąsiai galime teigti, kad turime beveik visą Dostojevskį lietuviškai – trūksta vos kelių Dostojevskio žurnale *Rašytojo dienoraštis* publikuotų apsakymų, tarp kurių nedidelės apimties tekstas tiksliai neišverčiamu pavadinimu „Бобок“ (gali būti, kad kaip tik dėl to apsakymas taip ir liko neišverstas), taip pat beveik visų jo skirtingu laiku parašytų publicistinių straipsnių bei gausaus epistoliarinio palikimo

vertimų³. Nė vienas rusų klasikų, išskyrus Puškiną ar Levą Tolstojų, negalėtų pasigirti beveik pilnu savo kūrinių vertimų į lietuvių kalbą komplektu. Kalbant apie XIX a. rusų literatūrą galima būtų pažymėti, kad skaitytojais, skaitantys tik lietuviškai, mažiausiai pažįsta Ivano Turgenevo kūrybą, ypatingai jo paskutiniais gyvenimo metais parašytus tekstus – mistine ar paslaptinę ją vadinama šio rašytojo kūrybos dalis taip ir liko neišversta. Šiandien lietuviškai neturime nei apysakų „Po mirties (Klara Milič)“ («После смерти (Клара Милич)»), „Pergalingos meilės giesmės“ («Песнь торжествующей любви»), nei pilno filosofinių *Eilėraščių proza* rinkinio⁴. Be jų pranyksta vienas svarbiausių – kosminis, pasak Michailo Lotmano (Лотман 1988, 348), – Turgenevo kūrybos aspektų. O ir geriau žinomi Turgenevo romanai *Bajorų gūžta*, *Išvakarės* ar *Tėvai ir vaikai* Lietuvoje buvo išversti dar ikitarybiniais metais ir tik vėliau šiek tiek koreguoti⁵.

Apie Dostojevskio kūrybos vertimus į lietuvių kalbą jau buvo ne kartą buvo rašyta. Daugiausia prie šių tyrimų yra prisidėjusi profesorė Birutė Masionienė. Knygoje *Literatūrinių ryšių pėdsakais* plačiau rašoma apie tuomet vieną iš naujesnių

³ Lietuvoje neturime išverstų nei XIX a. rusų literatūrų laiškų, nei jų publicistikos, kai į kitas kalbas visa tai buvo verčiama ne kartą.

⁴ Plačiau apie tai skaityti Birutės Masionienės knygos *Literatūrinių ryšių pėdsakais* skyriuje „Ivanas Turgenevas ir Lietuva“ (Masionienė 1982, 91–125).

⁵ Masionienė savo knygoje cituoja Eduardo Viskantos ir J. Kasiulyno pasisakymus apie šiuos vertimus: „Tokie dalkalai yra stačiai nusikaltimas lietuvių kultūrai“, „Ar daug laimėjo lietuvių tauta, apturėdama <...> dovanų šią knygą, ir ar nebūtų buvę sveikiau, jos visai neišleisus?.. (kalbama apie *Išvakarių* vertimą – B. M.) – rašė J. Kasiulynas. – <...> o tai vien dėl to, kad šios knygos vertimo darbas nuostabiai nemokšišku atlikimu toli prašoka visus kitus mūsų bibliotekose dūlančius vertimus...“ (cit. pagal: Masionienė 1982, 110–111).

Motiejaus Miškinio atliktą (1960 m.) *Brolių Karamazovų* vertimą, kuriame, pasak autorės, „jaučiamas subrendusio rašytojo meistriškumas, atida žodžiui, jo niuansams ir skambesiui <...> neatsitiktinai niekas (šio romano) nesiėmė versti visoje buržuazinėje Lietuvoje“ (Masionienė 1982, 72). Kita vertus, rašo Masionienė, net ir *Brolių Karamazovų* vertime pasitaiko „ne vien leksinio kai kurių vertimo žodžių neadekvatumo, bet ir sintaksės bei intonacijos keitimo: originale vyrauja inversinė frazė, lemianti intonaciją, vertime – įprastas žodžių sudėliojimas. Analogiškų pavyzdžių daug“ (Masionienė 1982, 71).

Iki XX a. pabaigos šio Dostojevskio romano vertimas buvo laikomas vienu geresnių, pritaikytų to laikmečio skaitytojui. Nes visi kiti Dostojevskio tekstai daugiausia buvo išversti dar prieš Antrąjį pasaulinį karą arba tuoj po jo. *Nusikaltimas ir bausmė* (vertėjas – Juozas Balčiūnas-Švaistas) buvo išverstas 1929 m., „Baltosios naktys“ (vertėjas Vladas Lingė) – 1938 m., *Idiotas* (vertėjas Pranas Povilaitis) – 1939 m., „Lošėjas“ (vertėjas Kazys Augulis) – 1939 m., „Vienos moters istorija (Netutė Nezvanova)“ (vertėjas Leonas Žurauskas) – 1940 m., *Pažemintieji ir nuskriaustieji* (vertėja V. Andriukaitytė) – 1941 m., „Vargo žmonės“ (vertėjas Žurauskas) – 1949 m., „Stepančikovo kaimas ir jo gyventojai“ (vertėjas Žurauskas) – 1949 m., „Jaunuoelis“ (vertėjai – Žurauskas kartu su Alfonsu Lagunavičiumi) – 1950 m., „Užrašai iš mirusiųjų namų“ (vertėjas Dominykas Urbas) – 1964 m.

Iš stambesnių rašytojo kūrinių kelis kartus buvo išverstas tik romanas *Pažemintieji ir nuskriaustieji* – antrą kartą 1957 m. jį išvertė Žurauskas. Visi kiti pakartotinai į lietuvių kalbą versti Dostojevskio tekstai yra mažos apimties. Nors ir jų vos keli.

Tai bendra lietuviška klasikinės literatūros vertimų tendencija – pakartotinai verčiami tik mažiausios apimties tekstai. Tarp kelis kartus skirtingų vertėjų atliktų to paties Dostojevskio kūrinio vertimų reiktų paminėti nebaigtą rašytojo apysaką „Netočka Nezvanova“, pakartotinai išleistą 1963 m. Žurausko versijoje, apysaką „Lošėjas“, kurią 1963 m. antrą kartą į lietuvių kalbą išvertė Dominykas Urbas, bei ankstyvąjį Dostojevskio romaną, šiandien dažniau vadinamą sentimentalia apysaka, „Baltosios naktys“. Ją dar 1949 m. iš naujo ėmėsi versti tuo metu vienas geriausių Dostojevskio kūrybos vertėjų Žurauskas. O jau 1999 m. Kęstutis Trečiakauskas trečią kartą grįžo prie šio Dostojevskio teksto.

Neturėdami galimybės sulyginoti visus tris „Baltųjų naktų“ (Lingės⁶, Žurausko ir Trečiakausko) vertimus, atidžiau pažvelgsime į du pastaruosius. Naujausias apysakos vertimas iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti gyvesnis, suprantamesnis. Pavyzdžiui, sunkesni Peterburgo vietovių pavadinimai jame išversti į lietuvių kalbą: „Akmeninės ar Vaistinių salos“ (Dostojevskis 1999, 12), kai Žurauskas paliko nekaip lietuviškai skambančius transkribuoti užrašytus žodžius „Kameno ir Aptekarsko salos“ (Dostojevskis 1962, 172). Atrodytų, ir visas Dostojevskio tekstas Trečiakausko versijoje skamba šiuolaikiškiau. Bet, kai, pavyzdžiui, susiduri su žodžio «обои» vertimu kaip „tapetai“ (Dostojevskis 1999, 58), susimąstai, kad Žurausko tekste paminėti „apmušalai“ (Dostojevskis 1962, 203) artimesni XIX a. vidurio realijoms. Naujausiame „Baltųjų naktų“ vertime nebelieka, pavyzdžiui, ir ne visiems suprantamos „mantiljukės“ («мантільки»

⁶ Masionienė pirmąjį apysakos vertimą įvertino kaip „gana patenkinamą darbą“ (Masionienė 1982, 66).

(Достоевский 1988, 157.), paliktos Žurausko vertime (Dostojevskis 1962, 175), ir vietoj jos atsiranda įprastas, stilistiškai neutralus „apsiaustas“ (Dostojevskis 1962, 15). Tačiau atsikant „mantiljukės“ buvo prarastas būdingas šiam tekstui, ypatingai jo pradžiai, žaismingumo, lengvabūdiškumo, net ironijos elementas. O jis kaip tik ir krenta į akis, kai pasakotojas kuria pirmą kartą sutiktos apysakos herojės Nastenkos portretą. Vertėjas Trečiakauskas ir kitoje teksto vietose stengiasi eiti aiškumo ir konkretumo keliu, kartais užmiršdamas, kad istoriją, nutikusią Nastenka, pasakoja ne visažinis autorius, o naivus ir sentimentalus apysakos protagonistas. Pavyzdžiui, norėdamas išvengti paaiškinimo, *kas ir kaip* norima pasakyti fraze «раскрасили под цвет поднебесной империи» (Достоевский 1988, 153) (pas Žurauską – „nudažė dangiškosios imperijos spalva“ [Dostojevskis 1962, 171]), Trečiakauskas apysakon įveda visai naują, laisvą ir kartu jai svetimą darinį „nugeltino kaip kokią Kiniją“ (Dostojevskis 1999, 10). Beje, Žurauskas šį Dostojevskio metaforiškai užmaskuotą toponimą, pabrėžiantį svajoklišką, egzaltuotą herojaus pasakojimo manierą, pakomentavo išnašose.

Įdomu, kaip skirtinguose „Baltųjų naktų“ vertimuose pateikiami literatūrinių herojų ar jų autorių vardai, gerai žinomi Dostojevskio amžininkams, bet vėliau skaitytojų pamiršti kaip neaktualūs. Tokias vietas Žurauskas pateikė kaip vertėjo komentarus. Naujausiame „Baltųjų naktų“ vertime nieko panašaus nerasime. Iš pirmo žvilgsnio, vertėjas tarsi „nenušengia“ originaliam tekstui. Tačiau ar šiuolaikiniam skaitytojui, ne visada gerai išmanančiam XIX a. literatūros kontekstą, to užtenka? Ar jis suvoks, kad Dostojevskis savo kūrybos pradžioje buvo

linkęs pabrėžti ypatingą literatūros įtaką personažo pasaulėvaizdai? Naujausiame vertime rastume ir daugiau vertėjo neįsigilinimo į Dostojevskio tekstą atvejų. Pavyzdžiui, Nastenka savo senelę vadina tai „senele“, tai „bobute“, nors Dostojevskis čia jokių sinonimų nevartoja. Nes tokiose vietose jų tiesiog negali būti – kiekvienas, pasakojantis savo konkrečią istoriją, daiktavardžius „mama“, „tėvas“, „senelė“ ar „sesuo“ dažniausiai vartoja lyg tikrinius. Kartu naujausiame „Baltųjų naktų“ vertime galima rasti ir keistai skambančių ar ne visai logiškų išsireiškimų. Pavyzdžiui, „lubos, apdrėbtos voratinkliais“ (Dostojevskis 1999, 10) («потолок, завешанный паутиной» 184), kai Žurausko tekste skaitome „lubos, apraizgytos voratinkliais“ (Dostojevskis 1962, 171); Dostojevskio frazę «в сторонке, прислонившись к перилам канала, стояла женщина; облокотившись на решетку...» Žurauskas išvertė „nuošalyje, atsišliejusi į kanalo turėklus, stovėjo moteris; užsirėmusi ant grotelių...“ (Dostojevskis 1962, 174). Skaitant Trečiakausko variantą būtų sunkoka įsivaizduoti moterį, „apsikniaubusią grotas“ („nuošaly, prisiglaudusi prie kanalo turėklų, stovėjo moteris. Apsikniaubusi grotas...“ (Dostojevskis 1999, 15). Ne visai tinkamas ir „nusišėrusių sienų ir grindų“ (Dostojevskis 1999, 108) įvaizdis, kai Žurauskas Dostojevskio frazę «стены и полы облияли» (Достоевский 1988, 202) išvertė neutralėsniau „sienos ir grindys nubluko“ (Dostojevskis 1962, 235). Apskritai, apie naujausio „Baltųjų naktų“ vertimo kokybę galima spręsti jau iš pirmo sakinio. Kaip žinia, Dostojevskis apysakos epigrafui pasirinko netikslų, perfrazuotą Turgenovo eilėraščio „Gėlelė“ („Цветок“ 1843) fragmentą. Neturėdami lietuviško vertimo abu vertėjai pasiūlė savąjį jo va-

riantą. Bet Trečiakausko epigrafas jau visiškai neatpažįstamas – viena vertus, jame atsirado motyvų, nebūdingų ankstyvajai Turgenovo lyrikai, kita vertus, vertėjas greičiausiai nebuvo susipažinęs su originaliu eilėraščiu, ir jo epigrafe lyrinio subjektu tapo žmogus, kai eilėraštyje kalbama apie gėlelę⁷. Bet ir tokios detalės nėra svarbios lyginant su bendra Dostojevskio teksto muzika. Nedažnai Dostojevskio tekstuose sutinkamas melodingumas paskutiniame „Baltųjų naktų“ vertime dar labiau sumažėjo, nors jis laikytinas vienu ryškesnių šios apysakos savybių – šiame kūrinyje, vieninteliame visoje rašytojo kūryboje, herojai ne tik kalbasi apie Džoakiną Rosinį, bet ir patys niūniuoja jo arijų fragmentus. Ritminė „Baltųjų naktų“ prozos kalba apskritai lietuviškuose vertimuose liko neatspindėta, tikslūs pažodiniai vertimai neperkėlė lyriškiausio Dostojevskio kūrinio nuotaikos. Komunikacinė „Baltųjų naktų“ vertimo užduotis, į kurią įeina ir individualaus rašytojo ir jo veikėjų stiliaus atspindėjimas, nebuvo atlikta iki galo.

⁷ Turgenovo posmo fragmentas:

«Знать, он был создан для того,
Чтобы побыть одно мгновенье
В соседстве сердца твоего» (Тургенев 1843)

Dostojevskio „Baltųjų naktų“ epigrafas:

«...Иль был он создан для того,
Чтобы побыть хотя мгновенье.
В соседстве сердца твоего?..»

Žurausko vertimas:

„Taip buvo skirta jam lemties, –
Tik vieną trumpą valandėlę
Pabūti prie tavos širdies“.

Trečiakausko vertimas:

„Gal gimė jis tik tam, kad
Viešpaties valia
Pabūtų jo širdis šalia tavos,
Šalia
Bent vieną mirksnį?..“

Nors „Baltosios naktys“ ir pirmąja lietuviškų vertimų skaičiumi, ne jų dėka Dostojevskis atsidūrė pasaulio literatūros lyderių gretose. Neblėstantį susidomėjimą šio rašytojo kūryba sąlygoja keli aspektai: jo romanuose keliami religiniai, revoliucijų, terorizmo logikos klausimai (Topon 2017), o taip pat ir ižeistos, įsiskaudinusios, savame dvasiniame pogrindyje reflektuojančios asmenybės problemos. Apie visai tai Dostojevskis daugiausia rašė jau antrojo kūrybinio etapo metu, kuris, kaip žinia, prasidėjo nuo „Užrašų iš pogrindžio“. Tačiau šis, bene, svarbiausias Dostojevskio tekstas, parašytas 1864 m., lietuviškai pasirodė tik 2010 m., nors be „Užrašų iš pogrindžio“ sunku suprasti, kaip apskritai vystėsi Dostojevskio pasaulėjauta, kuo išskirtinas jo kuriamo žmogaus idėjų pasaulis, apskritai, kas būdinga šio rašytojo poetikai. Be šio, vieno paveikiausių literatūros istorijoje kūrinių vargu, ar galima įsivaizduoti XX a. Vakarų Europos literatūros ir filosofinės minties diskursą. Baziniam tekstui „iškritus“ iš lietuviškų vertimų lauko turėjo kilti nemažai rūpesčių ir knygų leidėjams. Mat knygos, įtraukiančios, cituojančios ar net analizuojančios „Užrašus iš pogrindžio“, į lietuvių kalbą buvo verčiamos pirmiau, nei pati Dostojevskio apysaka. Taip nutiko XX a. dešimto dešimtmečio pradžioje verčiant Michailo Bachtino veikalą „Dostojevskio poetikos problemos“, kuriame „Užrašams iš pogrindžio“ skiriama nemažai dėmesio. Beje, Dostojevskio receptijos istorijoje panašių situacijų jau yra buvę ne kartą, tiesa, jos pasitaikydavę žymiai anksčiau. Kai 1907 ir 1908 m. Londone anglų kalba pasirodė svarbiausi Dmitrijaus Merežkovskio dilogijos apie Levą Tolstojų ir Dostojevskį fragmentai, gausiai cituojantys *Brolius Karamazovus*, skaičių patį romaną an-

gliškai dar nebuvo – į anglų kalbą jis buvo išverstas tik 1912 m. (vertėja Constance Garnett).

Šiandien galima tik apgailestauti, kad pas mus tokių atvejų vis dar pasitaiko. Pavyzdžiui, *Literatūra ir menas* neseniai publikavo amerikiečio slavisto Gary Saul Morson'o straipsnį „Nepakenčiama svajonė“ (Morson 2016)⁸, kuriame cituojama Turgenevo esė „Hamletas ir Don Kichotas“. Rusų rašytojo mintys į lietuvių kalbą verčiamos iš anglų kalbos. Įdomu, kad Lietuvoje dar tarpukariu kritikuojant lietuviškus vertimus, buvo specialiai pabrėžiama, kad „versti būtina ne iš kito vertimo, o iš originalo“ (Malažinskaitė 2016, 82). Deja, dar XXI a. neturėdami kai kurių reikšmingų tekstų lietuviškai, esame priversti skaityti tai, kas, išversta per „tarpininkus“. Tokiais atvejais kartais net pati teksto prasmė nutolsta nuo originalo, o ką jau kalbėti apie originalaus stiliaus perdavimą? Morson'o straipsnyje iš anglų kalbos į lietuvių buvo išversti ir Dostojevskio straipsnio «Ложь ложью спасается» fragmentai. Lietuviškame variante Dostojevskio straipsnio pavadinimas skamba kaip „Melą apgina melas“. Pagal tiesioginę prasmę toks pavadinimas gal ir nėra blogas. Bet žinant straipsnio originalą tiksliau būtų versti „Melas melu gelbėjasi“. Mat pirmasis variantas ne visai atspindi straipsnio užmanymą ir esmę. Dostojevskį visada labiau domino sielos gelbėjimo, o ne gynybos problema, nekalbant jau apie tai, kad šioje *Rašytojo dienoraščio* publikacijoje ne mažiau svarbus ir nacionalinio charakterio ypatumų klausimas, apie ką ir užsimenama straipsnio pavadinime, apeliuojančiame į liaudies kūrybą. Taigi, nors Turgenevo ir Dostojevskio idėjos, užiman-

čios nemenką Morson'o straipsnio dalį, iš esmės ir perduotos teisingai, Cervantesui, pagrindiniam Morson'o straipsnio herojui, pasisėkė labiau – jo žodžiai lietuviškai cituojami pagal Valdo V. Petrausko vertimą iš ispanų, o ne iš anglų kalbos.

Vėlai pasirodę reikšmingų klasikos kūriniių, tokių kaip, pavyzdžiui, „Užrašai iš pogrindžio“, lietuviški vertimai, taip pat ir visiškai kai kurių tekstų neturėjimas atskleidžia ir kitą problemą. Vieno autoriaus tekstų pasirodymo kitoje kultūroje chronologija skaitytojo sąmonėje suformuoja savitą to kūrėjo paveikslą, suauga su receptuojančios tautos „istorija, kultūra <...> psichologija, pasaulėžiūra, nulemta istorinių-socialinių aplinkybių“ (Masionienė 1982, 38). Lietuviška Dostojevskio recepcija išsiskiria tuo, kad net du jo kertiniai kūriniai („Užrašai iš pogrindžio“ bei *Demonai*), tarsi „antrarūšiai“, buvo ne tik išversti paskiausiai, bet ir publikuoti vos vieną ar du kartus. O sentimentalūs, melodramiški, Čarlzą Dikensą ir Eženą Siu parodijuojantys, todėl kartais atrodantys ne visai originalūs *Pažemintieji ir nuskriaustieji* jau daug dešimtmečių iš eilės leidžiami kas keleri metai. Įdomu ir tai, kad ant šio Dostojevskio romano titulinio viršelio leidykla „Margi raštai“ kartais pažymi, kad tai jau, pavyzdžiui, „trečioji pataisyta laida“, ko nerasi nė ant vieno kito Dostojevskio leidinio. Taip pastoviai tobulinant ne paties reikšmingiausio Dostojevskio romano vertimą Lietuvoje ir susiformavo Dostojevskio, pirmiausia kaip sentimentalus ir melodramiško rašytojo, įvaizdis. Gal tai atsitiktinumas? Bet yra ir kitų tokią nuomonę patvirtinančių pavyzdžių. Tradiciškai nuo tarybinių laikų vienas bendras ankstyvųjų Dostojevskio kūrinių tomas pavadinamas „Baltosiomis naktimis“. Kodėl

⁸ Žr.: (Morson 2016).

pačia sentimentaliąja apysaka pradedamas Dostojevskio kūrybos pristatymas, kodėl naujausiuose leidimuose ji atsiduria prieš pirmąjį, trejais metais anksčiau parašytą Dostojevskio romaną *Vargo žmonės*⁹, nors taip sugriaunama chronologinė šių kūrinių parašymo seka? Juk kiekvienas, susipažinęs su rusų literatūra, pasakys, kad savo reikšme „Baltosios naktys“ niekada neprilygo pirmajam Dostojevskio romanui.

Vertinant leidėjų formuojamą Dostojevskio kūrybos recepciją Lietuvoje nereikėtų atmesti ir ideologinio faktoriaus. Prie Dostojevskio, kaip pažemintų, socialiai ir kitaip nuskriaustųjų istorijų kūrėjo, paveiklo įtvirtinimo prisidėjo ir istorinės aplinkybės – tarpukariu, kaip rašo Masionienė, „Dostojevskio kūrybą daugiau analizavo buržuazinė spauda“, kuriai socialinė ar sociologinė Dostojevskio kūrybos analizė „buvo svetima“ (Masionienė 1982, 60, 53). Įsivyravus tarybiniai ideologijai kito prioritetai ir Dostojevskio vertinimuose. Dostojevskis tapo vertinamas tik kaip socialinės neteisybės kritikas. Apie Dostojevskį, kaip krikščionybės apologetą, buvo vengiama rašyti. Dėl tos pačios priežasties nei *Demonai*, nei „Užrašai iš pogrindžio“ tarybiniais laikais nebuvo nei verčiami, nei plačiai komentuojami. Vienintelės originalios lietuviškos monografijos „Dostojevskis“ (1971) autorė Elena Červinskienė „Užrašus iš pogrindžio“ įvardijo tiesiog „kūrinėliu“ (Červinskienė 2004, 126), kai, pavyzdžiui, Česlovas Milošas jau visus kitus Dostojevskio kūrinius apibūdino kaip „Užrašų iš pogrindžio“ komentarus ar tiesiog bandymą įminti jų paslaptį (Mилош 1992, VI).

Apie tam tikrą tarybiniais laikais vyravusią ideologinės Dostojevskio kūrybos

baimę byloja ir tai, kad lietuviškų mokyklų programose nebuvo nė vieno jo kūrinio, kai kitose tarybinėse respublikose, išskyrus taip vadinamą Pabaltijį, moksleiviai pamokose nagrinėdavo *Nusikaltimą ir bausmę*. O šiandien šitas Dostojevskio tekstas – bene vienintelis rusų romanas, tegul ir sutrumpintas¹⁰, įtrauktas ir į mūsų mokyklų programas. Tiesa, apie *Nusikaltimą ir bausmę* XXI a. lietuvių skaitytojas gali spręsti tik iš maždaug prieš devyniasdešimt (!) metų išversto teksto. *Nusikaltimas ir bausmė* buvo apskritai pirmasis Dostojevskio romanas, išverstas į lietuvių kalbą. Jį dar 1929 – 1930 m. išvertė Juozas Balčiūnas-Švaistas, tuo metu dirbęs žurnalo *Karys* redaktoriumi. Masionienė savo knygoje pažymi, kad 1947 m. romanas buvo smarkiai redaguotas. Apie kokį nors vėlesnį šio vertimo koregavimą, priešingai *Pažemintiesiems ir nuskriaustiesiems*, niekur daugiau neužsimenama. Todėl akivaizdu, kad šiandien jau tikrai būtina pasiūlyti skaitytojui naują lietuvišką *Nusikaltimo ir bausmės* vertimą. Pavyzdžiui, anglų kalba galima rasti vienuolika skirtingų *Nusikaltimo ir bausmės* vertimų¹¹, vokiečių kalba kartu su visomis ištraukomis šis romanas buvo išverstas apskritai apie dvidešimt kartų. Beje, vieno paskutinių šio romano vertimo autorė Svetlana Geier (1994 m.) *drįso* pakeisti daugiau nei per šimtą metų nusistovėjusį pavadinimą iš įprasto vokiečio ausiai *Schuld und Sühne* („Kaltė ir išpirkimas“ arba „Kaltė ir atgaila“) į tiksles-

¹⁰ Turima galvoje 2008 m. *Mokinio skaitinių* serijoje išleista *Nusikaltimo ir bausmės* versija. Pats klausimas, ar tikslinga taip trumpinti ir adaptuoti klasikos kūrinius, ištraukiant iš jų atskiras siužetines linijas, būtų jau kito straipsnio objektas.

¹¹ Pirmą kartą romanas į anglų kalbą buvo išverstas 1885 m. (vertėjas – Frederick Whishaw), paskutinį kartą – 2014 m. (vertėjas Oliver Ready).

⁹ To nebūdavo net ir tarybiniais laikais.

nį *Verbrechen und Strafe* („Nusikaltimas ir bausmė“), kuris buvo žinomas ir anksčiau – taip pavadinti romaną jau buvo bandę net du jo vertėjai: 1921 m. vertėjas Alexander Eliasberg ir 1924 m. vertėjas Gregor Jarcho (Добровольский 2015). O Lietuvoje dar ir šiais laikais pakartotinai leidžiant tą patį dar praėjusio amžiaus trečiame dešimtmetyje atliktą *Nusikaltimo ir bausmės* vertimą net neskelbiama vienintelio vertimo autoriaus pavardė, nors ją, kaip ir tos paslapties priežastis, tiek metų slėptas, jau seniai būtų galima atskleisti – romano vertėjas Balčiūnas-Švaistas 1944 m. pasitraukė į Vakarų, kur 1978 m. ir mirė.

Masionienė, vertindama lietuviškus Dostojevskio vertimus, apie *Nusikaltimą ir bausmę* rašė, kad „žiūrint iš šių dienų, vertimas nėra tikslus, jame apstu sulietuvinų vardų, archainės leksikos, neatidžiai perteiktų F. Dostojevskio stiliaus subtilybių“ (Masionienė 1982, 65). Detalesnės šio romano vertimo analizės jos knygoje nėra. Todėl pabandykime pasižiūrėti į šio romano vertimą šiek tiek iš arčiau. Sulietuvininti herojų vardai romane buvo pakeisti dar 1947 m. Apskritai, šios praktikos Lietuvoje buvo imta atsisakinėti dar ketvirtame XX a. dešimtmetyje, kai, pasak Malažinskaitės, „buvo pereinama nuo lietuvinimo iki ekvivalentiškumo paieškų“ (Malažinskaitė 2016, 82). Archainės leksikos lietuviškuose *Nusikaltimo ir bausmės* leidimuose irgi jau beveik nelikę. Tekste tik kartais išnyra šiandien rečiau vartojami žodžiai, ir ne tik iš specialių XIX a. Rusijos realiųjų srities. Pavyzdžiui, Dostojevskio frazė «Под воротами тоже. Быстро прошел он подворотню» (Достоевский 1989, 84) į lietuvių kalbą išversti tiksliai pažodžiui kaip „Pavartėje irgi. Greit jis perėjo pavartę“ (Dostojevskis 2000, 91). Šiandien gal ne visi iškart supras „perėjimą pavar-

te“. Ir nors *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* įtraukia kelias „pavartės“ prasmes, gyvai šis žodis retai bevartojamas. Todėl skaitant Dostojevskio romaną lietuviškai šioje vietoje gali atsirasti papildomas semantinis sluoksnius, sufleruojantis, kad tekste ne visai tiksliai apibūdinama vieta, pro kurią praėjo Raskolnikovas. O jis ėjo paprasčiausiai „palei tvorą“. Yra ir daugiau analogiškų pavyzdžių, kurių prasmė lietuviškame tekste praskaidrėja tik žvilgtelėjus į originalą: „Šita smuklė. Iškrickelio vaizdas...“ (Dostojevskis 2000, 25) (rusiškai – «Этот кабак, развращенный вид...» [Достоевский 1989, 23]); „Jo platus išnašų skruostų veidas“ (Dostojevskis 2000, 254) («скулистое лицо» [Достоевский 1989, 230]); „toji mergytė... žiauriai buvo nuskausta,“ (Dostojevskis 2000, 281) («ребенок был... жестоко оскорблен» [Достоевский 1989, 281]) ir pan. Kada tokių, tegu ir smulkių, bet dirbtinai pramanytų, knyginių, kartais pasenusių, gyvai nebevartojamų detalių prisirenka daug, pradeda trikti bendras romano pajautimas. *Nusikaltimo ir bausmės* tekstas praranda vientisumą, kitaip susidėlioja akcentai, atsiranda nereikalingas stilistinio ženklavimo elementas, lyg autorius būtų siekęs šiandien mums neįprastai skambančiais ar retai vartojamais žodžiais charakterizuoti naratoriaus ar personažų stilių. O kai kur, priešingai, verčiant į lietuvių kalbą buvo prarastas Dostojevskio stiliaus savitumas. Stilistiškai iškalbingas žodis «убивец», XIX a. rusų žargono kalba reiškiantis ir žmogūdį, žudiką, niekšą, o taip vartojamas nepadoriai apibūdinant vyrišką lytinį organą, į lietuvių kalbą buvo išverstas tiesiog kaip „žmogžudys“ (Dostojevskis 2000, 284). Jei Dostojevskis būtent tai būtų turėjęs galvoje, taip ir būtų parašęs. O šiame epizode pasakojama apie tai, kaip

kažkoks nepažįstamas žmogus, išgąsdinęs Raskolnikovą žodžiu «убивец», galėjo tiesiog nusikeikti. Ir, pagaliau, tai, ką tiksliai jis pasakė, net ir nėra svarbu. Svarbiau, ką Raskolnikovas mano išgirdęs ir kodėl jis taip mano. Juk tekste mes sekame paskui Raskolnikovą, fiksuojame jo mintis bei pojūčius. Bet šita psichologinė detalė, iš kurių ir susideda garsusis Dostojevskio psichologizmas, šį kartą „pasiklydo vertime“, paslėpdama ir dalį romano savitumo. Kaip tik tokiais atvejais nepamaišytų vertėjų komentarai, atkreipiantys dėmesį į tai, kad viename paprastame žodyje gali būti užkoduota žymiai daugiau, nei pirma pasitaikiusi ir dar netiksliai jo reikšmė. Dar vienas pavyzdys. Svidrigailovą po mirties jo nepažinojęs poručikas apibūdino kaip „baisiausio elgesio žmogų“ (Dostojevskis 2000, 553) («человек поведения забубенного» [Достоевский 1989, 502]). Pats poručikas charakterizuojamas kaip ūmus, karštas, grubus, ne veltui kiti jį pravardžiuoja „paraku“, ir epitetas «забубенный» atėjo iš jam gerai pažįstamos karinės terpės, nes panašus panašų greitai atpažįsta ir t.t. Bet lietuviškame vertime prarandamos visos tiek poručiko, tiek Svidrigailovo paveikslą praplečiančios šio daugiaprasmio epiteto reikšmės, kurios, tegul konkrečiai ir nenurodo, bet vis dėlto užsimena ne tik apie numanomą pastarojo baisumą, nepadurumą, pasileidimą, bet ir apie jo skambumą, ryškumą, beprotiškumą, nutrūktgalviškumą, beatodairiškumą, azartą, žlugimą ir, apskritai viską, kas nusako visą šio vienu žodžiu neapibūdinamo personažo esmę. Savaiame suprantama, kad tokie stilistiškai markiruoti teksto elementai ir yra bet kokių vertimų silpnosios vietos. Bet skaitant vienintelį *Nusikaltimo ir bausmės* vertimą susidaro įspūdis, kad vertėjas iš visų įmanomų semantinio lauko variantų buvę

linkęs rinktis pačius paprasčiausius, neatsižvelgdamas į visas kitas įmanomas to ar kito žodžio prasmes, ir taip neleidamas skaitytojui pajusti visų Dostojevskio teksto sluoksnių. O kartais, priešingai, verčiant romaną buvo pernelyg paprastinama ar praleidžiama tai, ką būtų galima lengvai išversti. Žodį «собачонка» (Достоевский 1989, 503) vertėjas išvertė kaip „šuniukas“ (Dostojevskis 2000, 553), kai tame konkrečiame epizode vaizduojamas vos ne alpstantis Raskolnikovas, kurį dar labiau erzina įkyriai lojantis kažkoks menkas šuniukštis ar šunpalaikis. Kitoje lietuviško teksto vietoje aptinkame Raskolnikovui nebūdingą senės palūkininkės apibūdinimą „bobšė“, po kurios iš karto seka „senė“ (Dostojevskis 2000, 286). Dostojevskis šioje vietoje jokių sinonimų nenaudoja. Raskolnikovui senė visada liko tik senė ar senpalaikė («старуха», «старушонка» [Достоевский 1989, 259]). Jam ji niekada nerūpėjo. Apie ją, kaip individą, kuri galima būti įvairiai apibūdinti, jis niekada nemąstė. Senė jam tik „principas, ne žmogus“ (Dostojevskis 2000, 286).

Tokiuose vietose ir supranti, kas turima galvoje, kai teigiama, kad geras vertėjas „verčia paveikslą, ne tik žodžius“ (Гольшев 2016), kad ypatingai „svarbu rasti vertimo vienetą. Naujokas verčia žodžius, bet tada nesigauna sakiny. Labiau patyręs vertėjas jau domisi sakiniu, pajunta jo intonaciją, žodžių seką. Tikriems profesionalams vertimo vienetu tampa pastraipa. Kada sugebi versti pastraipomis, gali nestabteldamas perskaityti garsiai, pajauti, kada intonacija tampa teisinga. Taip pat nereikėtų pamiršti ir verčiamo teksto tikslo, kokios reakcijos siekė autorius“ (Топон 2017). Apskritai, lietuviškas *Nusikaltimo ir bausmės* vertimas šiek tiek primena situaciją, susiklosčiusią dar XX a.

vidurio Amerikoje. Ernestas Hemingvėjus, perskaitęs pirmąjį anglišką *Brolių Karamazovų*¹² vertimą, pastebėjo: „Dostojevskis nepaliauja manęs stebinti: niekaip negaliu suprasti, kaip galima taip blogai, taip beviltiškai blogai rašyti, ir kartu priversti jus taip giliai jausti“ (cit. pagal: Pustienne 2005).

Keletas žodžių apie pirmuosius, vienintelius ir nesikeičiančius, todėl retai kam abejones keliančius Dostojevskio romanų pavadinimus lietuvių kalba. Kaip žinia, Dostojevskio romanas rusiškai *Бесы* lietuviškai tapo *Demonais*. Beje, anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis taip pat galima sutikti pavadinimą, analogišką lietuviškajam. Bet, pavyzdžiui, anglų kalba šitas romanas žinomas net trimis skirtingais pavadinimais: *The Possessed*, *The Devils* ir *Demons*. Esant tokiai įvairovei lygia greta įvardijama ir vertimuose kylanti problema, o ir skaitytojai gali rinktis jiems priimtinesnį variantą.

Iki lietuviško vertimo pasirodymo romanas *Бесы* dažniausiai būdavo minimas kaip *Velniai* (Masionienė 1982, 55, Červinskiene 2004, 190). O kai 1997 m. režisierius Jonas Vaitkus šį Dostojevskio romaną inscenizavo Nacionaliniame dramos

teatre, tai įvertinęs knygos pavadinimo sudėtingumą, spektaklį pavadino „Demonai, nelabieji, apsėstieji, kipšai“. Retas Dostojevskio skaitytojas neįaučia, kad *Demonai* iš visų įmanomų variantų mažiausiai dera ir su kūrinio idėjine visuma, ir su rusų literatūros tradicija – prisiminkime Puškino eilėraščius „Demonas“, „Angelas“¹³, ar penkias Michailo Lermontovo poemos „Demonas“ redakcijas, kuriose, kaip ir visoje rusų literatūroje, demono personažas pirmiausia tapatinamas su puolusiu, išvarytu iš rojaus angelu, tarp kurio ir velnio, šėtono, apsėstojo, nelabojo ar kipšo – gana ilgas kelias. Vertėjo Algimanto Antanavičiaus *Demonų* pavadinimo pasirinkimą sąlygojo lietuviškas *Evangelijos* teksto vertimas, konkrečiai, ištrauka iš *Evangelijos pagal Luką* (8, 32–36), kuria, kaip vienu iš dviejų epigrafų, ir prasideda Dostojevskio romanas. Taigi, lietuvišką knygos pavadinimą nulėmė kito teksto vertimas, nė kiek nekvestionuojant jo paties tikslumo. Tačiau romane yra dar vienas epigrafas – tai ištrauka iš Puškino eilėraščio «Бесы», kartais dar vadinamo balade, kuri lietuvių kalba žinoma net keturiuose variantuose: du kartus kaip „Kipšai“ (Binkio ir Vytauto Bložės vertimai), kartą kaip „Šmėklos“ (Aleksandro Churgino vertimas) ir „Velniai“ (Sigito Gedos vertimas)¹⁴. Išsamiuose ir profesionaliuose, lietuviškai auditorijai pritaikytuose paaikškinimuose *Demonams*

¹² Anglakalbiuose interneto forumuose neretai diskutuojama, kuris *Nusikaltimo ir bausmės* ar *Brolių Karamazovų* vertimas laikytinas geriausiu. Skaitytojai ten tikrai turi iš ko rinktis. Pavyzdžiui, antrą kartą po Gannett *Brolius Karamazovus* 1958 m. išvertė David Magarshack. Ir nors po trisdešimties metų pasirodė Richard Pevear and Larissos Volokhonsky *Brolių Karamazovų* versija, 2003 m. išėjo dar vienas Davido McDuff'o vertimas. Tačiau, kaip galima spręsti iš skaitytojų atsiliepimų, Pevear'o ir Volokhonsky vertimas, kuris buvo apdovanotas kaip geriausias į anglų kalbą išverstas Dostojevskio kūrinys, ir šandien išlieka populiariausias tarp skaitytojų. Jo pasisekimas aiškinamas tuo, kad prie verčiamų tekstų dirbama dviuose. Vienas atlieka visą analitinę vertėjo darbą, o kitas, kaip rašytojas, sudėlioja tekstą kaip literatūros kūrinį (Долинин 2017).

¹³ Į lietuvių kalbą „Demoną“ yra vertęs Vacys Reimeris. (Puškinas 1999, 69). Eilėrašitis „Angelas“ yra išverstas net kelis kartus. Vieno vertimo autorius – Alfonsas Bukontas (Puškinas 1999, 107), kito – Sigitas Geda (Puškinas 1999a, 9).

¹⁴ Visi šio eilėraščio vertimai (išskyrus Binkio, kurio variantas ir paimtas lietuviškam romano epigrafiui) publikuoti viename profesionaliausiai sudarytų ne tik Puškino, bet apskritai poezijos vertimų į lietuvių kalbą rinkinyje *Aleksandro Puškino lyrika / Лукича Александра Пушкина*.

(ko šiandien dažnai pasigendama literatūros klasikos leidiniuose) pažymima, kad „Alegorinę prasmę baladės strofos gauna tik įjungtos į Dostojevskio romano kontekstą, įrašytos šalia fragmento. Todėl Puškino kūrinys, gal ir paskatinęs rašytoją apmąstyti Rusijos likimo peripetijas, kažin ar lėmė romano pavadinimą“ (Antanavičius 1997, 615). Prisiminus sudėtingą *Demonų* užmanymo ir rašymo istoriją su tokiu vertėjo paaiškinimu vargu ar būtų galima sutikti. Bet vertėjo pasiteisinimas suprantamas – reikėjo pasirinkti tik vieną iš esamų gretutinių tekstų, implikuotų *Demonuose*. Tačiau pirmenybę suteikus „demonams“, į vieną pusę pakrypo bendra viso romano samprata. Dominuojantis biblijinis elementas lietuviškame variante užgožė nihilistinį, nors Dostojevskio romane kaip tik užšifruota jų abiejų pusiausvyra – praradus Dievą neišvengiamai einama link kraujo praliejimo, ateizmas veda prie revoliucijos. Dostojevskio romanai, kaip ir literatūra iš esmės, – tai ne tik istorijos kas ir kaip nutiko, tai pasakojimai apie „techninę tobulybę“, apie visuotinį „leitmotyvų žaismą“ (Быков 2017). Vieno leitmotyvo „praleidimas“ griaua visą romano pastatą. Ir jeigu Stavroginą dar galima būtų pavadinti *demonišku*, *lermontovišku* personažu, tai Kirilovas, Šatovas ar kiti Piotro Verchovenskio kuopelės nariai su demonišku nesietini – jie, kaip rašoma romane, – „tai visos tos *opos*, visos *miazmos*, visos *purvas* (išskirta mano – D. B.), visi demonai ir velniai (geriau tiktų „visi velniai ir visi velniūkščiai“ arba „kipšai ir kipšiukai“, nes originalo tekste parašyta «все бесы и все бесенята» [Достоевский 1990, 611] – D.B.), kurių per amžių amžius prilindo į didį ir mielą mūsų ligonį, į mūsų Rusiją!“ (Dostojevskis 1997, 551). Dostojevskio romanas-pamfletas ne apie tai, kaip į

Rusiją prilindo daugybė vienišų, išdidžių, maištaujančių ir tragiškų herojų. Romane-tragedijoje pliekiamos ir išjuokiamos niekingos, nešvarios, Vakarų civilizacijos puvėsiais dvokiančios menkystos¹⁵.

Romano pavadinime užkoduota kūrinio reikšmė lietuviškai neatsivėrė. Naujas, tegul ir neblogai išversto romano vertimas, galėtų padėti išspręsti šią problemą, tuo labiau, kad po vienintelio lietuviškų *Demonų* leidimo jau ne kartą buvo peržiūrėtas ir *Švento Rašto* vertimas, ir, kaip skelbia *Lietuvos Biblijos draugija*, „2015 m. pradėtas naujasis ekumeninis *Šventojo Rašto* vertimas. Išskirtinis šio darbo bruožas – maksimali ištikimybė originaliam tekstui ir kiekvieno biblinio autoriaus savitumo išsaugojimas“ (LBD). Naujų *Švento Rašto* vertimų poreikis kyla ir kitur. Kaip rašo rusų mokslininkas A. Bokšickis, „žodžiai, ištarti prieš du tūkstančius metų aramiečių kalba ir penkiasdešimt metų perdavinėjami žodžiu, po to užrašyti graikiškai, po tūkstantmečio išversti į senąją bažnytinę slavų kalbą, o dar po to į rusų – tai skirtingi žodžiai <...> Skirtingų kalbų žodžiai – tai ir žodžiai, priklausantys tūkstantmečiais vienoms nuo kitų atskirtoms kultūrinėms ir kalbų tradicijoms. Norėdamas skaityti *Evangeliją* turi pasiruošti, reikia mokėti kalbas arba nors turėti bilingvinius žodynus. Taip pat reikia gerai išmanyti kultūrinės realijas ir mitologemas“ (Бокшицкий 2006).

Demonų pavadinimas, į pirmą planą lietuviškoje versijoje iškėlęs religinį klausimą, tik dar kartą išryškino problemą, kurią jau minėjome aptardami Dostojevskio įvaizdžio formavimą Lietuvoje – pri-

¹⁵ Laiške, rašytame apmąstant *Demonus*, Dostojevskis pabrėžia, kad „nihilistai ir zapadnikai nusipelnė bizūno“ (Достоевский 1996, 452).

verstinį ar pasirinktą, sąmoningą ar ne, bet vis dėlto ideologinio faktoriaus diktatą. Tikriausiai, jei *Demonai* būtų verčiami tarybiniais laikais¹⁶, jie vadintųsi kitaip, arba bent jau nebūtų siejami su *Švento Rašto* vertimais. Mat kai penkto dešimtmečio pabaigoje Antanas Dambrauskas vertė Černyševskio romaną *Kas daryti?*, tai pavadinimo gramatinės formos nederino su lietuvišku to klausimo atitikmeniu *Naujajame Testamente*. O juk Černyševskio romane iškeltas klausimas „kas daryti?“ (čia ir toliau išskirta mano – D. B.) taip pat atėjo iš *Evangelijos pagal Luką*, iš jos epizodo, kai minia, kreipiasi į Joną Krikštytoją klausdama „Tai ką gi mums daryti? (Evangelija pagal Luką [3:10–14]).

Reikėtų patikslinti ir kitus lietuviškus Dostojevskio kūrinių pavadinimus. Pirmasis jo romanas *Бедные люди* Lietuvoje žinomas kaip *Vargo žmonės*. Jei pavadinimas – tai pirmasis teksto raktas, tada *Vargo žmonės* – romanas, kuriame dominuoja socialinio pobūdžio motyvai. Be abejo, niekas nepaneigs, kad tokių romane apstu. Bet, kaip pastebėjo Konstantinas Močiulskis, duokite romano protagonistui Makarui Devuškinui visus pasaulio turtus, jis netaps laimingesnis – Varenka jo vis tiek nepamils (Мочульский 1995, 235). Vertėjui pasirinkus epitetą *vargo*, o ne *vargšai*, ir šį kartą pradingo romano pavadinime užkoduotas ambivalentiškumas – vienas svarbesnių Dostojevskio kūrybos bruožų. „*Vargšai žmonės* – tai lyg viso pasaulio liūdesio atodūsis, atodūsis dėl visos žmonijos (vargšai žmonės!), o ne tik liūdesys dėl žemiškųjų gėrybių trūkumų. Vargšas žmogus –

žmogus nelaimingas, netobulas, nutolęs nuo idealo“ (Волгин 2011).

Pažemintieji ir nuskriaustieji. Pripras-tas romano pavadinimas, viena vertus, gal ir išlaiko teksto ambivalentiškumą. Tačiau vertėtų paieškoti ir tikslesnės romano veikėjų charakteristikos, labiau pabrėžiančios jų *įžeistą* žmogišką orumą, išgryninančios ne tiek įskaudinto, kiek *įsiskaudinusio*, užsigavusio žmogaus temą. Tokiais atvejais praverstų pasidomėti kontekstais, sugre-tinti Dostojevskio tekstus, kuriuose varto-jama leksema «оскорбить». *Nusikaltime ir bausmėje* jos vertimas kaip „nuskausti“ šiandien taip pat nebeatrodo tinkamas.

Arba lietuviškas romano *Jaunuolis* pa-vadinimas. Jei įsigilinsime, paaiškės, kad tokio kūrinio Dostojevskis iš viso nėrašė. *Подросток* – tai ne istorija apie jaunystę, kuri pirmiausiai asocijuojasi su gražiausio gyvenimo tarpsnio išgyvenimais. Ausį rėžiantis Dostojevskio romano pavadini-mas originalo kalba iš tolo signalizuoja, jog tai knyga apie bręstančio paauglio dramą. Taip pat nereikėtų pamiršti, kad Dostojevskį visada domino ribinės, perei-namosios žmogaus gyvenimo situacijos, ir viena jų kaip tik ir užfiksuota priešpasku-tinio romano antraštėje. Apskritai, verčiant grožinės literatūros kūrinius išsispręstų ne vienas klausimas, jei vertėjai užduotų sau keletą paprastų klausimų: kodėl tas ar kitas tekstas pavadintas taip, o ne kitaip, kodėl autorius užrašė būtent tą žodį ir nepasirin-ko kito, kažkodėl nei iš šio, nei iš to iman-čio ir išnyrančio vertimuose.

Kai žinai, kad prancūziškai gali rasti penkiolika „Boriso Godunovo“ variantų, kai skaitai apie tryliką vokišką „Pikų da-mos“ ar *Mirusių sielų* vertimą, o *Idiotas*, jei priskaičiuosi visus jo fragmentus, į vo-kiečių kalbą, apskritai, buvo išverstas jau net dvidešimt du kartus (Добровольский

¹⁶ Priminsime, kad Tarybų Sąjungoje Dostojevskio romanas *Demonai* niekada nebuvo uždraustas; jis buvo išleistas mažiausiai keturis kartus, tiesa, tris kartus tik pilnuose rašytojo raštų rinkiniuose.

2015), supranti, kad mums visai praverstų nors antras *Nusikaltimo ir bausmės*, *Idioto* ar *Demonų* vertimas. Ir šiame istoriniame etape verčiant Dostojevskio, kaip ir kitų autorių, kūrybą tikrai vertėtų daugiau dėmesio skirti tiek rašytojo kūrybos analizei, tiek konkrečiam komunikacinių vertimo

funkcijų įgyvendinimui, tarp kurių matytume ir individualaus rašytojo stiliaus pristatymą. Ne veltui *Demonų* personažas Tichonas, išklauses Stavrogino išpažintį, pirmiausia pasiūlo pataisyti stilių (Dostojevskis 1997, 590). Nes visi velniai paprastai slypi detalėse.

LITERATŪRA

Baltakis, A. 1980. A. Aleksandro Bloko kelias į Lietuvą. *Lakštingalų sodas*. Vilnius: Vaga. 9–18.

Blok, A. 2016. Poezija. (Iš rusų kalbos vertė Andrius Krivas). *Literatūra ir menas*. Prieiga: <http://literaturairmenas.lt/2016-06-17-nr-3572/3331-poezija/5189-aleksandr-blok> [žr. 25 05 2017].

Chodasevič, V. 2017. Poezija. (Iš rusų kalbos vertė Andrius Krivas). *Literatūra ir menas*. Prieiga: <http://literaturairmenas.lt/2017-06-16-nr-3620/4078-vertimai/6234-vladislav-chodasevic> [žr. 25 05 2017].

Ciplijauskaite, B. 2010. Poezija ir jos vertimas. *COLLOQUIA* 23, 107–116.

Cvetajeva, M. 2012. Džiaugiuos, kad sergate ne manimi. (Iš rusų kalbos vertė Andrius Krivas). *Literatūra ir menas*. Prieiga: <http://literaturairmenas.lt/2012-10-12-nr-3397/208-vienas-eilerastis/317-marina-cvetajeva-dziaugiuos-kad-sergate-ne-manimi> [žr. 25 05 2017].

Cvetajeva, M. 2012a. *Į niekur laikai*. Vilnius: Santara.

Červinskiene, E. 2004. *Dostojevskis*. Vilnius: Margi raštai.

Dostojevskis, F. 1962. *Baltosios naktys*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.

Dostojevskis, F. 1997. *Demonai*. Vilnius: Vaga.

Dostojevskis, F. 1999. *Baltosios naktys*. Kaunas: Varpas.

Dostojevskis, F. 2000. *Nusikaltimas ir bausmė*. Vilnius: Margi raštai.

Hovhannisyan, M. 2012. The Art of Poetry and its Translation. *TranslationDirectory.Com*. Prieiga: http://www.translationdirectory.com/articles/article1224.htm#_ftnref10 [žr. 30 05 2017].

Lietuvos Biblijos draugija. Prieiga: http://biblijosdraugija.lt/veikla/biblijos_vertimas/ [žr. 20 07 2017].

Malazińskaite, E. 2016. Grožinės literatūros vertimas tarpukario Lietuvoje: nuo lietuvinimo tendencijos iki ekvivalentiškumo paieškų. *COLLOQUIA* 36, 71–88.

Masionienė, B. 1982. *Literatūrinių ryšių pėdsakai*. Vilnius: Vaga.

Morson, G.S. 2016. Nepakenčiama svajonė. *Literatūra ir menas*. Prieiga: <http://literaturairmenas.lt/2016-04-15-nr-3564/3217-literatura/5021-garysaul-morson-nepakenciamasvajone> [04 06 2017].

Niknasab, L., Pishbin, E. 2011. *On the Translation of Poetry: A Look at Sohrab Sepehri's Traveler*. Prieiga: http://www.skase.sk/Volumes/JTI05/pdf_doc/01.pdf [žr. 29 06 29].

Pustienne, J. P. 2005. *Ernest Hemingway*. Prieiga: <https://books.google.lt/books?id=IR1FaOLlxKYC&pg=PA97&lpq=PA97&dq=Dostoevsky+Hemingway+so+deeply&source=bl&ots=02OY6Rs1u0&sig=X0q4tdv4LYwTE8C0tPCGw5mnkWA&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwjIsN2q967VAhVBYZoKHcviDYk4ChDoAQgjMAA#v=onepage&q=Dostoevsky%20Hemingway%20so%20deeply&f=false> [žr. 19 06 2017].

Puškinas, A. 1999. *Poezija. Proza*. Vilnius: Vaga.

Puškinas, A. 1999a. *Aleksandro Puškino lyrika / Лирика Александра Пушкина*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.

Sanchez, M.T. 2009. *The Problems of Literary Translation: A Study of the Theory and Practice of Translation from English Into Spanish*. Bern: Peter Lang. Prieiga: <https://books.google.lt/books?id=WePOuqUyOSAC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false> [žr. 01 07 2017].

Бокшицкий, А. 2006. Семантика слова 'зло' (πονηρία) в евангелии по Матфею. *ec-dejavu.ru*. Prieiga: <http://ec-dejavu.ru/e/Evil.html> [žr. 18 04 2017].

Быков, Д. 2017. «Анна Каренина как политический роман». *YouTube*. Prieiga: <https://www.youtube.com/watch?v=TbFnZo5BmX4> [žr. 11 05 2017].

Волгин, И. 2011. Писатель Игорь Волгин: «Главная страсть Достоевского – это Россия».

Записал В. Поляков. *FILE-RF.RU*. Prieiga: Dhttp://file-rf.ru/analytics/460 [žr. 17 06 2017].

Гольшев, В. 2016. «Как переводить книги». Рассказывает Виктор Гольшев». Записала В. Калашникова. *Arzamas*. Prieiga: <http://arzamas.academy/mag/375-golyshhev> (žr. 18 05 2017).

Добровольский, Д. 2015. Русская классика в немецких переводах. *PostNauka*. Prieiga: <https://postnauka.ru/video/48118> [žr. 11 06 2017].

Долнин, А. 2017. «Я никогда так не смеялся над Гоголем, как в пять лет». Беседовала М. Нестеренко. *Горький*. Prieiga: <https://gorky.media/context/ya-nikогда-tak-ne-smeyalsya-nad-gogolem-kak-v-pyat-let> [žr. 17 07 2017].

Достоевский, Ф. 1988. Белые ночи. *Собр. соч. в 15 т.* Ленинград: Наука. Т. 2.

Достоевский, Ф. 1989. Преступление и наказание. *Собр. соч. в 15 т.*, Ленинград: Наука. Т. 5.

Достоевский, Ф. 1990. Бесы. *Собр. соч. в 15 т.* Ленинград: Наука. Т. 7.

Достоевский, Ф. 1996. Письма. *Собр. соч. в 15 т.* С.-Петербург: Наука. Т. 15.

Княжева, Е. 2015. О диалектическом характере переводческой нормы и оценке качества пере-

вода. *Проблемы теории, практики и методики перевода*. Нижний Новгород: Нижегородский государственный лингвистический университет им. Н.А. Добролюбова. Т. 1 (18), 32–40.

Лотман, М. 1988. Сюжетное пространство русского романа. *В школе поэтического слова: Пушкин, Лермонтов, Гоголь*. Москва: Просвещение. 325–348.

Масионене, Б. 1992. Творчество Ф.М. Достоевского в контексте литовской культуры XX века. *Literatūra* 33 (2), 22–29.

Мочульский, К. 1995. *Гоголь. Соловьев. Достоевский*. Москва: Республика.

Милош, Ч. 1992. Шестов, или О чистоте отчаяния, *Л. Шестов. Кургегад и экзистенциальная философия*. Москва: Прогресс-Гнозис, 1992.

Тороп, П. 2017. Филолог Пеэтер Тороп: «Переводчик – это важнейший человек в культуре». Записал Д. Десятерик. *Livejournal*. Prieiga: <http://philologist.livejournal.com/9449872.html> [žr. 15 07 2017].

Тургенев, И. 1843. Цветок. *Стихи о любви*. Prieiga: 1843<http://www.stihi-rus.ru/1/Turgenev/46.htm> [žr. 12 07 2017].

REFERENCES

Baltakis, A. 1980. A. Alexandro Bloko kelias į Lietuvą [The Road of Alexander Blok to Lithuania]. *Lakštingalu sodas* [Nightingale Garden]. Vilnius: Vaga Publ. 9–18.

Blok, A. 2016. Eileraschiai [Poetry]. (Translated by Andrius Krivas). *Literatura ir menas*. Available at: <http://literaturairmenas.lt/2016-06-17-nr-3572/3331-poezija/5189-aleksandr-blok>. Accessed: 25 May 2017.

Bykov, D. 2017. “Anna Karenina like a Political Novel”. *YouTube*. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=TbFnZo5BmX4>. Accessed: 11 June 2017.

Bokschicky, A. 2006. Semantika slova ‘zlo’ (πονηρία) v evangelii po Matveyu. *ec-dejavu.r*. [Semantics of a word “evil” (πονηρία) in Gospel of Lucas]. Available at: <http://ec-dejavu.ru/e/Evil.html>. Accessed: 20 June 2017.

Chodasevich, V. 2017. Eilerashchiai [Poetry]. (Translated by Andrius Krivas). *Literatura ir menas*. Available at: <http://literaturairmenas.lt/2017-06-16-nr-3620/4078-vertimai/6234-vladislav-cho-dasevic>. Accessed: 25 May 2017.

Cipliauskaite, B. 2010. Poezija ir jos vertimas [Poetry and its translation]. *COLLOQUIA* 23, 107–116.

Chervinskiene, E. 2004. *Dostojevskis* [Dostoevsky]. Vilnius: Margi rashtai Publ.

Dobrovolsky, D. 2015. Russkaya klasika v nemeckich perevodakh. [Russian Classical Literature in German Translations]. *PostNauka*. Available at: <https://postnauka.ru/video/48118>. Accessed: 11 June 2017.

Dolnin, A. 2017. „Ya nikogda tak ne smeyalsya nad Gogolem, kak v piat’ let“. Besedovala M. Nesterenko [“I have never laughed at Gogol as I was five”. An Interview with A. Dolnin, written by M. Nesterenko]. *Gorky*. Available at: <https://gorky.media/context/ya-nikогда-tak-ne-smeyalsya-nad-gogolem-kak-v-pyat-let>. Accessed: 17 July 2017.

Dostoevsky, F. 1962. *Baltosios naktys* [White nights]. Vilnius: Valstybine grozhinës literaturos Leidykla Publ.

Dostoevsky, F. 1988. Beliye nochi [White Nights]. *Sobranie sochineniy v 15 t.* [Collection of Works in 15 vol.]. Leningrad: Nauka Publ. Vol. 2.

- Dostoevsky, F. 1989. Prestuplenie i nakazanie [Crime and Punishment]. *Sobranie sochineniy v 15 t.* [Collection of Works in 15 vol.]. Leningrad: Nauka Publ. Vol. 5.
- Dostoevsky, F. 1990. Besy [The Possessed]. *Sobranie sochineniy v 15 t.* [Collection of Works in 15 vol.]. Leningrad: Nauka Publ. Vol. 7.
- Dostoevsky, F. 1990. Pis'ma [Letters]. *Sobranie sochineniy v 15 t.* [Collection of Works in 15 vol.]. St. Petersburg: Nauka Publ. Vol. 15.
- Dostoevsky, F. 1997. *Demonai* [Demons]. Vilnius: Vaga Publ.
- Dostoevsky, F. 1999. *Baltosios naktys* [White nights]. Kaunas: Varpas Publ.
- Dostoevsky, F. 2000. *Nusikaltimas ir bausme* [Crime and Punishment]. Vilnius: Margi rashtai.
- Golyshev, V. 2016. „Kak perevodit' knigi“. Rasskaziva'et Viktor Golyshev. Zapisala E. Kalashnikova [Viktor Golyshev tells "how to translate books". Written by E. Kalashnikova]. *Arzamas*. Available at: <http://arzamas.academy/mag/375-golyshev>. Accessed 18 May 2017.
- Hovhannisyán, M. 2012. The Art of Poetry and its Translation. *TranslationDirectory.Com*. Available at: http://www.translationdirectory.com/articles/article1224.htm#_ftnref10. Accessed: 30 May 2017.
- Knyazheva, E. 2015. O dialekticheskom kharaktere perevodcheskoy normy i ochenke kachestva perevoda [Towards Dialectic Nature of Translation Norms and Evaluation of Translation Quality]. *Problemy teorii, praktiki i didaktiki perevoda* [Problems of Translation Theory, Practice and Methods of Teaching]. Nyzhny Novgorod: Nizhegorodsky gosudarstvenny lingvistichesky universitet im. N. A. Dobrolyubova 1 (18), 32–40.
- Lietuvos Biblijos draugija [Lithuanian Bible Group]. Available at: http://biblijosdraugija.lt/veikla/biblijos_vertimas. Accessed: 20 July 2017].
- Lotman, M. 1988. Syuzhetnoe prostranstvo russkogo romana [Subject Space of Russian Novel]. *V shkole poeticheskogo slova: Pushkin, Lermontov, Gogol* [In a School of Poetical Word: Pushkin, Lermontov, Gogol]. Moscow: Prosveshcheniye Publ. 325–348.
- Malazhinskaite, E. 2016. Grozhines literaturos vertimas tarpukario Lietuvoje: nuo lietuvinimo tendencijos iki ekvivalentishkumo paiesku [Translation of Fiction in Lithuania between Two World Wars: from Tendency to Sound like Lithuanian till Searching of the Text's Equivalency]. *COLLOQUIA* 36, 71–88.
- Masioniene, B. 1982. *Literaturiniu ryshiu ped-sakais* [Towards the Traces of Literary Connections]. Vilnius: Vaga Publ. 91–125.
- Masioniene, B. 1992. Tvorchestvo F. M. Dostoevskogo v kontekste litovskoj kultury XX veka [Works of F. M. Dostoevsky in the Context of Lithuanian Culture of the XXth Century]. *Literatura* 33 (2), 22–29.
- Mochulsky, K. 1995. *Gogol. Solovyev. Dostoevsky*. Moscow: Respublika Publ.
- Morson, G. S. 2016. Nepakenchiama svayone [Hated Dream]. *Literatura ir menas*. Available at: <http://literaturairmenas.lt/2016-04-15-nr-3564/3217-literatura/5021-gary-saul-morson-nepakenciamasvajoje>. Accessed: 04 June 2017.
- Milosz, C. 1992. Shestov, ili o chistote otchayaniya [Shestov, or About the Puriness of Despair]. *Kirkegard i egzistencijalnaya filolofiya* [L. Shestov. Kierkegaard and the Existential Philosophy]. Moscow: Progress-Gnosis Publ.
- Niknasab, L., Pishbin, E. 2011. *On the Translation of Poetry: A Look at Sohrab Sepehri's Traveler*. Available at: http://www.skase.sk/Volumes/JTI05/pdf_doc/01.pdf. Accessed: 29 June 2017.
- Pustienne, J.-P. 2005. *Ernest Hemingway*. <https://books.google.lt/books?id=IR1FaOLIXKYC&pg=PA97&lpg=PA97&dq=Dostoevsky+Hemingway+so+deeply&source=bl&ots=02OY6Rs1u0&sig=X0q4tdv4LYwTE8COTPCGw5mnkWA&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwjIsN2q967VAhVBYZoKHcviDYk4ChDoAQgjMAA#v=onepage&q=Dostoevsky%20Hemingway%20so%20deeply&f=false>. Accessed: 19 June 2017.
- Puskin, A. 1999. *Poeziya. Proza* [Poetry. Prose]. Vilnius: Vaga Publ.
- Puskin, A. 1999a. *Aleksandro Puškino lyrika / Lyrika Alexandra Pushkina* [Lyrics of Alexander Pushkin]. Vilnius: Lietuvos rasytojų sąjungos leidykla Publ.
- Sanchez, M.T. 2009. *The Problems of Literary Translation: A Study of the Theory and Practice of Translation from English Into Spanish*. Bern: Peter Lang. Available at: <https://books.google.lt/books?id=WePOuqUyOSAC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>. Accessed 01 July 2017.
- Torop, P. 2017. Filolog Pe'eter Torop: „Filolog – eto vazhneishiy chelovek v kulture“. Zapisal D. Desyaterik [Philologist Pe'eter Torop: "The Translator is the most important Person in the Culture". Written By D. Desyaterik]. *Livejournal*. Available at: <http://philologist.livejournal.com/9449872.html>. Accessed: 15 July 2017.
- Tsvetaeva, M. 2012. Dziaugiuos, kad sergate ne manimi... [For you are sick – alas! – but not by me...]. (Translated by Andrius Krivas). *Literatura ir menas*. Available at: [23](http://literaturairmenas.lt/2012-</p>
</div>
<div data-bbox=)

10-12-nr-3397/208-vienas-eilerastis/317-marina-cvetajeva-dziaugiuos-kad-sergate-ne-manimi. Accessed: 25 May 2017.

Tsvetaeva, M. 2012a. *I niekur laiskai* [Letters to Nowhere]. Vilnius: Santara Publ.

Turgenev, I. 1843. *Cvetok* [A Small Flower]. *Stichi o lyubvi* [Poems about Love]. Available at:

1843http://www.stihi-rus.ru/1/Turgenev/46.htm. Accessed: 12 July 2017.

Volgin, I. 2011. Pisatel' Igor Volgin: „Glavnaya strast' Dostoevskogo – eto Rossiya“ [The Writer Igor Volgin: “The Main Passion of Dostoevsky is Russia”]. *FILE-RFRU*. Available at: Dhttp://file-rf.ru/analytics/460. Accessed: 17 June 2017.

ON THE GENERAL TENDENCIES IN RUSSIAN CLASSICAL LITERATURE TRANSLATIONS TO LITHUANIAN

Dagne Berzaite

S u m m a r y

This article deals with the general tendencies in Lithuanian translations of Russian classical literature. One of the main peculiarities can be described as a specific interest in lyrical poetry, while the readers of Russian novels can usually find the only Lithuanian translation of one or another book, completed more than 50 years ago. The author of the article once again examines the history of Lithuanian translations of F. Dostoevsky's works and comes

to the conclusion that the absence of high quality translations as well as the late translations of some important novels, as well as the policy of publishing the writer's books, could be responsible for the specific reception of Dostoevsky in Lithuania. The analysis of some of Dostoevsky's books published in Lithuanian shows that the translators of our day could devote more attention to the matters of an individual author's style.

ОБ ОБЩИХ ТЕНДЕНЦИЯХ ПЕРЕВОДА РУССКОЙ КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ НА ЛИТОВСКИЙ ЯЗЫК

Дагне Бержайте

Р е з ю м е

В статье рассматриваются общие тенденции перевода русской классической литературы на литовский язык, среди которых выделяется явное внимание к поэзии, тогда как в прозе читатели вынуждены довольствоваться наличием в основном одного-единственного перевода, и то осуществленного в лучшем случае более полувека назад. Автор статьи, еще раз просмотрев историю литовских переводов творчества Ф. М. Достоевского, приходит к заключению, что наличие не самых качественных

переводов, отсутствие на литовском языке вплоть до XXI в. главных текстов писателя, а также политика их издания не могли не способствовать формированию специфического восприятия писателя в Литве в целом. Осуществленный в статье анализ некоторых до сих пор не изученных литовских переводов произведений Достоевского позволяет сделать вывод, что современные переводчики в первую очередь должны были бы обратить внимание на передачу индивидуального стиля писателя.

Получено: 2017, август

Принято: 2017, сентябрь

Адрес автора:

Vilniaus universitetas

Baltijos kalbų ir kultūrų institutas

Universiteto g. 5

LT-01513 Vilnius Lietuva

E-mail: Dagne.Berzaite@flf.vu.lt